

Eglė Juodvalkė: „Aš gimiau pasaulio Lietuvoje, savo tėvų sukurtoje Lietuvoje, bet atvažiuoju čia, į savo Lietuvą“

Dalia KUIZINIENĖ

Sausio 28 d. rašytojai, žurnalistei Eglei Juodvalkei sukako 70 metų, o kovo 28 dienos vėlyvą vakarą pasiekė žinia, kad po ligos, su kuria didvyriškai kovojo, ji paliko šį pasaulį. Visas sąmoningas Eglės Juodvalkės gyvenimas dalinosi į dvi puses: amerikietišką ir lietuviškąją, o Lietuvai paskelbus Nepriklausomybę ne tik Čikaga, bet ir Vilnius tapo jos namais. Du kartus metuose viešėdama Lietuvoje Eglė dalyvaudavo literatūros renginiuose, susitikimuose, Lietuvoje leido knygas, užsiėmė įvairiausia veikla, darė tai, kas, jos manymu, buvo reikalinga Lietuvai. Eglė Juodvalkė gimė 1950 m. sausio 28 dieną Rytų Čikagos (East Chicago) miestelyje, Indianos valstijoje. Lietuviškoje šeimoje vaikams Eglei ir Uosiui nuo pat mažumės buvo diegiamos lietuviškos vertybės, namuose šeima kalbėjo tik lietuviškai. Mokydamasi amerikiečių mokykloje Eglė savaitgaliais lankė lietuviškosios savaitgalinės mokyklos pamokas. Tik būdama jau suaugusi sužinojo, kad mama buvo susitarusi, kad vietinės bibliotekos darbuotojos neduotų jos dukrai į namus nešti knygų, taip mažoji Eglė buvo skatinama skaityti daugiau lietuviškų knygų, esančių namų bibliotekoje. Tai sužinojus, dukros pyktį nustelbė supratimas, kokia svarbi jai buvo lietuvių kalba. „Ar buvau apgauta? Kažin. Blogiau būtų jaustis lietuve ir negalėti išsireikšti ta kalba.“[\[1\]](#) Savo nuolatinį santykį su lietuvybe, Lietuva Eglė pabrėždavo interviu, susitikimuose su skaitytojais, nors į sovietinę Lietuvą pirmą kartą atvažiavo tik praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje ir tuo metu galėjo čia praleisti vos penkias dienas. Jos

vyras lenkų rašytojas **Henrykas Skwarczyński** jau po žmonos mirties rašė: „Nors ji gimė Indianos valstijoje, bet jautėsi esanti žemaitė.“ Žemaitišką užsispyrimą paveldėjo iš savo tėvo, šis užsispyrimas padėjo ne tik kovoti su liga (cukriniu diabetu Eglė Juodvalkė sirgo nuo penkerių metų), bet ir siekti profesinės karjeros, realizuoti literatūrinius sumanymus, keliauti po pasaulį.

Susitikimas Lietuvių išeivijos institute, 2018 m.

1973 m. Čikagos universitete (University of Chicago) studijavo slavistiką ir lietuvių kalbą, baigusi šias studijas atsidavė pomėgiui – teatrui ir Pietų Ilinojaus universitete (Southern Illinois University) studijavo Baltijos šalių teatro meną. Gana sėkmingai įsijungė į universiteto teatrinį gyvenimą kaip aktorė ir

režisierė. Įvairiais savo gyvenimo tarpsniais Eglė vaidino ir lietuviškajame saviveikliniame teatre: trejus metus dalyvavo satyrinio Čikagos lietuvių teatrinio sambūrio „Antras kaimas“ spektakliuose, vaidino lietuvių režisuotose pjesėse, buvo režisieriaus asistentė statant Antano Škėmos pjesę „Ataraksija“, Algirdo Landsbergio pjesę „Penki stulpai turgaus aikštėje“ amerikiečių scenose. Ne visada pavykdavo gauti norimus vaidmenis, bet itin nudžiugo susipažinusi su latviu profesoriumi Alfredu Straumaniu, pasiūliusiu dalyvauti Baltijos šalių teatro projekte, kurį finansavo Amerikos švietimo ministerija: „Aš nedvejodama atpažinau auksinį obuolį, kurį likimas numetė man į skraistę. Ar galėjo būti labiau man tinkantis teatro ir lietuviškumo derinys?“[\[2\]](#) Būdama aspirantūroje išvertė į anglų kalbą Kazio Sajos pjesę „Devynbėdžiai“. Ir jai dar dirbant šiame projekte Karbondeile įvyko Baltijos kraštų konferencija, kurioje ji susipažino su lietuvių dramaturgu, žurnalistu Algirdu Landsbergiu. Jis pakvietė padirbėti Laisvosios Europos radijo skyriuje Niujorke. Kvietimas atlikti praktiką buvo trumpalaikis vasaros darbas, tačiau žurnalistika tiek pakerėjo Eglę, kad beveik dvidešimt metų (1976–1995) dirbo „Laisvės“ ir „Laisvosios Europos“ korespondente Niujorke, o vėliau Miunchene. Čia ji ruošdavo reportažus iš laisvojo pasaulio Lietuvai, vėliau, sąjūdžio laikotarpiu ir pirmaisiais metais po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo, apie Lietuvos laisvėjimo procesus. Šis darbas labiausiai atitiko Eglės gyvenimo moto – dirbti Lietuvai.

Su A. Juodvalkio stipendijatėmis Aiste Stremaityte ir Sigita Bierkyte, 2015 m.

Eglė Juodvalkė į literatūrą atėjo ir pirmiausia buvo žinoma kaip poetė. Eilėraščius pradėjo rašyti dar vaikystėje. „Pirmuosius mano lietuviškus eilėraščius paskelbė ateitininkų žurnalas „Ateitis“, kai man suėjo šešiolika metų. Nebuvau ateitininkė, bet jau domėjausi korporacija „Neo - Lithuania“, į kurią įstojau. Maždaug tuo pačiu metu parašiau pirmąsias eiles anglų kalba, bet neturėjau kam jų siųsti, tad rašiau „į stalčių“. [3] Savo poeziją ji rašė baltosiomis eilėmis, tai buvo amerikiečių poezijos įtaka. Savo autobiografijoje ji prisimena ir mokytojo reakciją, perskaičius jos eiles anglų kalba: „suaugusieji nerimuoja“. Eglė Juodvalkė debiutavo 1972 m. eilėraščių rinkiniu „Jei tu paliesi mane“. Šiame ir kituose jos poezijos rinkiniuose – „Pas ką žiedas žydi“ (1983) : „Mnemosinės vėrinys“ (1996) bei dvikalbiame „Veidrodis ir tuštuma / The Mirror and the Void“ (2002) – yra jungiami lietuviškojo folkloro, mitologijos ir vakarų kultūros motyvai, per kuriuos ryškėja moters lemties, žodžio, tautinio tapatumo ženklai. Autorė atsiremia pirmiausia į lietuviškąją tradiciją, pasirenka minimalistinę stilistiką. Bene geriausiai jos poeziją yra apibūdinus draugė ir bendramintė Marija Stankus Saulaitė: „per žmones, per daiktus ir vietas gyvenama, esama, surandama.“ [4]

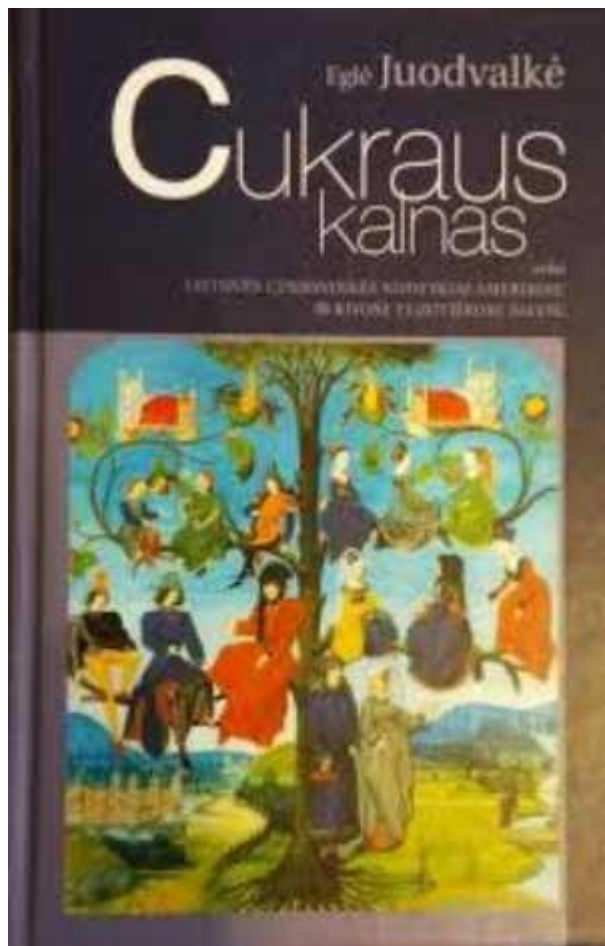

Po Juodvalio stipendijų įteikimo. Su stipendijatu Viktoru Bilotu ir studentės Elvinos Baužaitės (ji serga, negali vaikščioti) tėvais, 2018 m.

Visiškai kitoks yra 2011 m. išleistas eilėraščių rinkinys „Sakalai naktį nemiega“, jis yra skirtas Lietuvos partizanų temai. Šio rinkinio atsiradimą inspiravo Lietuvos rezistencijos istorijai skirta paroda „Karas po karo“, kurią Eglė pamatė Čikagoje. „Paroda man padarė didžiulį įspūdį, nes buvo iškabinti dideli plakatai, daug nuotraukų su partizanais ir partizanėmis, ryšininkėmis ir Sibiro tremtiniais. Visa ši istorija mane taip paveikė, kad tris kartusėjau į parodą ir netrukus parašiau pirmąjį eilėraštį „Palaidosiu tave.“[\[5\]](#)

Tačiau bene žinomiausia yra 2000 m. išleista E. Juodvalkės memuarinės prozos autobiografinė knyga „Cukraus kalnas arba lietuvis cukrininkės nuotykiu Amerikoje ir kitose egzotiškose šalyse“, kurioje ji dalinasi ne tik savo ligos (cukrinio diabeto), bet ir savo šeimos, lietuviškojo gyvenimo Amerikoje istorija. Pasirodžius šiai knygai rašytoja ją pristatė ne tik literatūriniuose vakaruose, bet ir ligoninėse, susitikinėjo su diabeto asociacijos nariais, savo pavyzdžiu parodydama, kaip galima gyventi su šia liga. Tuo metu Lietuvoje tokios praktikos nebuvo, cukrinio diabeto gydymas taip pat nebuvo itin pažangus, todėl galima tik svarstyti, kokią poveikį tuo metu turėjo jos pasakojimai apie tai, kaip ji jaukinosi ligą, inksto

ir kasos persodinimą, ištvermę ir nepasidavimą ligai, kai ji leisdavosi su savo draugais, o vėliau vyrų į tolimiausias keliones. Pati knygos autorė buvo kovotoja, optimistė, viltingai žvelgusi į gyvenimą, branginusi kiekvieną būties akimirką. Savo knygą rašytoja baigia štai tokiu sakiniu: „O šia knyga norėjau patvirtinti, kad reikia kabintis į gyvenimą visom keturiom, kristi ir keltis tikėti geresne ateitimi ir jos siekti, net ir beviltiškiausiomis akimirkomis.“[\[6\]](#)

Greičiausiai nuolatinis rūpinimasis kitais nulėmė ir tai, kad po savo tėvo Antano Juodvalkio mirties 2003 m. Eglė įsteigė tėvo vardo stipendiją, kurią skyrė gabiems ir iniciatyviems Vytauto Didžiojo universiteto studentams paremti ir jiems paskatinti. Ir Antanas Juodvalkis, ir jo dukra Eglė priklausė neolituonų korporacijai. Prisimindama savo tėvą Eglė kalbėjo: „Jis studijavo ekonomiką Vytauto Didžiojo universitete Kaune, kur įstojo į neolituonų korporaciją ir jos šūkiu „Pro Patria!“ grindė visą savo gyvenimą.“[\[7\]](#) Tų pačių idealų laikėsi ir dukra. Iš pradžių stipendiją įsteigė tuometinis Pasaulio lietuvių bendruomenės fondas, kuriam vadovavo Vytautas Kamantas, drauge su Juodvalkio šeima, vėliau, kai fondas buvo uždarytas, vienintelė stipendijos mecenatė buvo Eglė. Stipendijas ji įteikdavo kas keleri metai, paskutiniaisiais metais skatino studentus, kurie savo

darbuose tyrinėjo rezistencijos ir tremties temas. Laikėsi nuostatos, kad jauni žmonės turėtų suvokti ir suprasti netolimos praeities dramatiškus momentus: „Suprasti teigiamą, sovietų juodinto, miškinų ir jų padėjėjų, ryšininkų ir jų veiklos poveikį Lietuvai, tautos istorijai ir tautos dvasiai yra būtina kiekvienai lietuvei ir kiekvienam lietuviui.“[\[8\]](#)

Su buvusiu „Laisvosios Europos radijo“ bendradarbiu Mykolu Drunga, 2018 m.

Viena iš svarbiausių Eglės Juodvalkės veiklos ašių buvo ne tik kūryba, bet ir tylus, kuklus altruizmas, pagalba artimam, atkaklus darbas Lietuvai, noras padėti ir pasidalinti. Būdama dviejų kultūrų žmogus, gyvendama Čikagoje, bet kiekvienais metais daug laiko praleisdama ir Lietuvoje, Eglė dažname susitikime, pokalbyje minėdavo: „Žinau tik viena – esu lietuvė, augau kaip lietuvė, nors gimiau ir užaugau ne savame krašte, o Amerikoje. Nieko nepadarysi, tokia buvo lemtis, bet ji nenulėmė, kas aš esu.“ [\[9\]](#)

Sausio mėnesį, sirgdama nepagydoma liga, Eglė buvo nusiteikusi kovoti, neprarado optimizmo, jos stiprybė užkrėtė ir jos bičiulius, kurių buvo daug Lietuvoje, Europoje, Amerikoje. Kovo pradžioje žurnalistė Aistė Stonytė-Budzinauskienė parengė specialią LRT publicistinių laidų ciklo „Legendos“ laidą,

skirtą Eglei Juodvalkei ([*Legendos. Šiandien ir visados. Eglė Juodvalkė lietuviybės niekada nepamiršo: negalėjau būti kuo nors kitu*](#)). Joje Eglės bičiuliai, su ja bendravę žmonės dalijasi savo pasakojimais, yra fiksuojami literatūros vakarai, poezijos skaitymai, susitikimai, kuriuose rašytoja skaito, pasakoja, bendrauja. Tokia Eglė Juodvalkė ir išliks ją mylėjusių ir pažinojusių atmintyje.

Jono Petronio nuotraukos

[1] Juodvalkė Eglė. Cukraus kalnas arba lietuvių cukrininkės nuotyčiai Amerikoje ir kitose egzotiškose šalyse. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 39.

[2] Ten pat, p. 96.

[3] Cidzikaitė Dalia. Literatūrinį gyvenimą JAV prisiminus. *Draugas*, 2016, liepos 31 d.
[/http://www.draugas.org/literaturini-gyvenima-jav-prisiminus/?fbclid=IwAR299H0t7tv5a5KTqfAcjd5C56emq0MJmYW2nB3RH-wRX0-vkcjiV5SqzL8](http://www.draugas.org/literaturini-gyvenima-jav-prisiminus/?fbclid=IwAR299H0t7tv5a5KTqfAcjd5C56emq0MJmYW2nB3RH-wRX0-vkcjiV5SqzL8)

[4] Stankus- Saulaitė Marija. Eglės Juodvalkės mįslė/
<http://www.tekstai.lt/index.php/tekstai-apie-tekstus/101-j/5122-marija-stankus-saulaitė-egles-juodvalkes-misle-pas-ka-ziedas-zydi-1983.html>

[5] Zailskaitė Deimantė. E. Juodvalkę įkvėpė partizanų nuotraukos. *Respublika*, 2011, birželio 28 d./
https://www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/ejuodvalke_ikvepe_partizanu_nuotraukos/.print.1

[6] Juodvalkė Eglė. Cukraus kalnas arba lietuvių cukrininkės nuotyčiai Amerikoje ir kitose egzotiškose šalyse. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 276.

[7] E. Juodvalkės laiškas šio straipsnio autorei, 2012 03 05.

[8] E. Juodvalkės laiškas šio straipsnio autorei, 2015 04 21.

[9] Eglė Juodvalkė. „Staiga man atsivėrė Lietuva“. *Bernardinai.lt*, 2007, birželio 12 d. /

<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-06-12-egle-juodvalke-staiga-man-atsiver-e-lietuva/4505>

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

